

Werldens föränderliga
skåde-plats. Förestäld af
C.A.A. Götheborg, tryckt
ho...

1700-1829 73 H Br. 1793

1793

Teol.
Etik
(Pm)

1700-1829

Verldens Föränderliga

Ståde = Plats.

Föreståld af

C. A. A.

U Ö T S E B O N G,

Tryckt hos LARS WAHLSTRÖM, 1793.

Geological Survey of the United States

Geology of the State of Ohio

REPORT OF
C. A. SMITH

OF THE
GEOLOGICAL SURVEY OF THE UNITED STATES

Stilgd ifrån werldens buller, wistandes i en
wra af des omkrets, hwaräst inga stormar
öröa mit sinne, utan et stilla och angenämt lugn
herrskar i själen, som, under afbidande af ewig-
heten, förnämligast är intagen af Guds och Des
skapade härliga werks förnöjsamma betraktande; wil
jag nu endast lasta några upmärksamma och, gifwe
Gud! för mit hjerta gagnande aflågsne blickar up-
på den Glåde-plats, jag lemnat, för at på en stund
öfwerse allena en liten del af de skiftande högst
ölika scener, som der inom en kort tid, eller en-
dast ifrån mit första inträde intil närwarande stund,
sig tildragit och framstält, de synmål och åsysten,
som hufwudsakligast syhlosatt tankar, upmärksamhet
och beundrande, samt några de Roler, som inom
samma tid af åtskillige mer och mindre wärdige
personer blifwit spelade, häst åtanlan af detta lilla
redan är tillräckelig, at sätta werldens föränderliga
wäsende i den klaraste dag. — Store och Majestäs-
tiske Gud! huru måste jag icke redan wid första
påseendet falla i en den måst förstummmande hånryck-
ning! — Hwad war werlden, eller rättare, hwad

syntes den wara och hwad låswade hon, då jag
albrasförst fick henne i sigte? jo, länge nog tycktes
den likasom med et wänligt leende smela sina barn,
och göra dem sig bewägne medelst tusende de måst
bländande lockelser, de måst smickrande utsigter. Barn-
domen, lik en stilla och lekande flod, flöt ljustigt för-
bi, och några smärre widrigheter undantagne tycktes
boda en waraktig både tid och lycka. Et offtydligt
joller utgjorde snart sagt ens endaste yrke, lelar
ens måsta tidsfördrif, och alla behoswer afhjelpes
innan de knappast hunnit märkas, igenom öma För-
äldrars sorgfälliga åtgärd. All ting ansågs som en
nödwändighet, och såsom nästan beroende af sig sjelf;
man tycktes (äfwen wid äldrens tiltagande) sjelf
kunna göra sin lycka, och denna ej mindre än na-
turen, förestälde man sig altid enahanda och sig sjelf
altid lik. Den höge, tänkte man, skulle ju städse
wara hög; den wälmäende städse i wälstånd; den
friske och frodige frifallad från plågors och kräm-
pors inbrott; den älskade altid afhållen; den gynn-
nade städse befordrad; med et ord: den lyckelige
utan uppehör lycksalig. — Dylika fördomar sästade
esterhand så rötter, i det af werlden intagna hjer-
tat, at redan en stor del af sjelfwa ungdoms-åren
war förfluten, innan man endast något lösligen
började tänka, det att detta skulle ändteligen en
gång lemnas, ehuru man icke just dersöre war ge-
nast benägen, at häraf på sig sjelf göra tillämpning.

Man

Man fann wäl eller man kunde wäl icke undgå at
 finna, det ingen enda skulle undslippa eller fritag-
 gas från Dödens allhärjande wälde; men man ansåg
 sig dock altid sjelf härwid vara et undantag,
 Lifasom man inbillade sig, at endast den för det
 närwarande fattige eller föraktade skulle allena vara
 usel; lifaså, tänkte man, kunde blott den älder-
 stegne, den bräcklige, den sjuklige dö: man sjelf
 kunde åtminstone icke komma under en sådan fråga.
 O! huru litet kände man sig sjelf och werlden!

Snart började dock den klara glädjens och
 lyckans himmel beströs med smärre moln. Något
 betydligare motgångar började wäcka den förmåtna
 ynglingen utur sin dwala, stingra deß ljusliga dröms-
 mar, och åtminstone göra honom werldens wäsende
 twätydigt; fattade förslager woro icke altid så lätte
 at verkställa som snare at uppfinna; man såg sig
 icke sällan i sit smickrande hopp bedragen; och icke
 nog med, at man sjelf genom sin egen osörsarenhet,
 sit egna förhastande blottstälde sig för hwarjehanda
 obehagligheter, kunde ofta ens måst dygdiga och
 försigtiga upförande blifwa årsöljde af misöden.
 Det blef nu mera icke nytt, at se lycka förwanda-
 lad i olycka, wälstånd i fattigdom, sundhet i ohälsa,
 wänskap i hat, och kärlek i kallsinlighet. Tusende
 frestelser lade sig i försät för Dygden, och lifwets
 ban blef icke nu mera lika ljuslig som förut at
 beträda; falskhet, flård och förtal uttömde icke

fällan sit loger, och ofröst, ja snarast måste den Dygdsige vara et mål för des i lerniska ormas blodet förgiftade pilar. — Summa: Werlden började mer och mer afslåda sin lars, och den förut så söta sömn-drycken, som til en tid inföste den oförfarne ynglingen i en behagelig slummer, började efter hand förwardas i gift, ehuru den ingjöts i gyldene skålar. — Dock hade lifwet ännu icke hunnit förlora all sin fågring, all sin begärlighet. Hånde många widrigheter, så hölts man dock igenom ännu flera nöjen likasom skadeslös. Wanar at skifta imellan godt och ondt gjorde ock sit til at göra misnöjet mildradt; och hwad detta icke gjorde tilfyllest, upfylde hoppet. O! förtjusande Hopp! hwar skal jag wäl nog lyckligt doppa min pensel, för at med behöriga, påsande och nog listiga färgor teckna dit högartade wäsende? Utom dig wore werlden en ölen, upfylld af odjur och förskräckelser. Den skulle likna en Ång, afslådd sin rika och blomstrande drägt, och i stället upträckande insett annat än idel ormar, ödlor och nakenhet; knapt skulle någon wåga at deruppå sätta sin fot, af fruktan at blifwa särad. Den skulle vara likasom et haf, uttömt på watten, och med det samma framställande idel hwalor, crocodiler och andra skadeliga djur. Ingen skulle utan med båswan deråt kunna kasta sina blickar. . . . Så ock werlden: i sig sjelf är hon fruktanswård; men hoppet om

om bättre tider försötmar hennes bitterhet, och gör henne draglig; äfwen då när hon wisar et wrede anlete. Sällan skulle man finna sig nöjd med det närwarande, och huru olyckelig derföre människan, om hon icke ägde hopp. Osta misleder det sin gunstling och förer honom helt andra vägar än han förmodadt, tills det omsider lemmar honom i långt törnigare mark än der de honom tagit, ja störar honom osta i djupaste sorge- och olycksdy. Men just samma hopp finner icke desto mindre hos de öfrige lifafullt förtroende, och gör at andra likväl icke försträckas af exemplet, utan tro sig ändå ifrån dylika misöden fritagne. = = Dock — jag märker, at jag kommer förlängt ifrån mit ämne. Jag wil endast tillägga, at äfwen hoppet, ehuru dyrbart, är et intet, om det endast inskränkes inom tidens tränga gränser och icke bestrålas utaf den glans, som åtankan af det ewiga goda sprider omkring sig, och som aldrig beswiker den dygdige. Detta hopp är allena det som både i ungdom och ålderdom förmår gifwa en rätt tilfredsställelse, en tilfredsställelse, som aldrig swiktar eller förlorar sig i längden, utan som wid slutet af wår lefnad wisar sig kraftigast, men på andra sidan graswen uphinner sin fulla och saliga mognad. Men nu åter til saken. — Werlden och lifwet af hoppet förljuswadt kunde ännu ja intil senaste åldern, alla ålderdoms krank- och obehagligheter oakadt, ändå blifwa drageliga, påst

den wälgörande Förshnen icke lemnat någon ålber utom sina förmoner, jämte det Han i allmänhet tilafom slösat med sina häfswor, synnerligast ifrån den wackra Naturens gifrunda hand; allena händelserna i werlden för öfrigt singo lika med Naturen någorlunda njuta sit wanliga lopp. Men åter hwad skat man wäl tycka: (O! huru lyckelig jag, som redan undankommit werldens rånkor), då mångfaldiga, de måst ohyggeliga och owanliga Upträden nu å senaste tider i synnerhet, gjort des beswärligher ser ännu mera swidande, och des fördelar mera misstänkte?

Insänkte i en djup och långwarig Fred, wiste man knappast hwad krig hade at betyda. Blöstligt ueblofade omsider denna asgrundens låga, och wisade of de blodigaste scener. Man fick snart weta, hwad det war at häfwa för en annalkande fiende, och at bereda sig på en säkrare tilflygt. — Men ej nog härmed: ej nog at man nödgades draga i härnad, för at blotta brynjan emot en trotsande fiendtelig Granne, nödgades man snart se sig i den bedröfliga nödwändighet, at åfwen förskansa sig emot inhemska fiender, och taga alla försigtighetsmått, för at hämma egne medbröders förrådiska anläggningar, som dels för at sjelfwe göra sig store, rike, mäktige, dels kanske åfwen af seghet ansågo det för litet at upoffra et helt folks frihet och wälfärd, gående så långt i sin fräckhet och
otyg-

örnglade högmod, at de icke ens skändes söla up-
resa sig sjelfwa på sin egen Lagliga Öfwerhets
äfnstade förnedring. — Andteligen tog dock kriget,
med förenämnde des oblyggeligheter, genom Försh-
nens nåd et lyckeligt slut, och Nikits himmel syn-
tes åter willa upklarna til klarare tidskiften. Gerna
wille jag och med det samma kunna med et oge-
nomträngeligt räckelse för ewigt hölja en tassa,
som tilskyndar sina äskådare så ringa nöje, och
des hufvudmän så ringa heder, deräst icke en an-
nan ännu swartare, som sedermera blifwit fram-
stald, gjort detta omöjligt, åtminstone onyttigt;
hållt denna sistnämnda ådragit sine Uphofsmän en
ourplänlig skymf, samt alla wältänkaude Medbor-
gare en sorg öfwer all beskriwing. Nu, hwad
kunde då detta wara? Jo; oakadt, som sadet,
freds-lugnet war återstaldt, och all ring nu mera
syntes sticka sig efter önskan, samt Samhället erod-
des i det mästa renfadt ifrån ogräs, åtminstone så
wida, at detta kufwades af den ädlare säden, lågo
dock des rötter lika listige; elden låg dold under
askan, och det selades endast lust, för at åter
framblösa i full låga. Istället, egennyttan, hög-
modet och afwunden, hwars sal det icke war at
ligga nedtryckt, medan det allmänna bästa under
en stor, rådig och wälgörande Konung mer och mer
syntes stiga och tilwäxa, wägade än en gång,
likt en huggorm, som är nära at öfwermågtigas,

uplysta sit fördömda hufvud, för at til fullo ut-
 spy det gift, som ännu fanns qwar i desß eter-
 fulla skrymslor; och ehuru deras i afgrunden up-
 spundna swel och ifrån mörkrets boning upstigna
 affigter, medelst Allmägtens wårdande och skyddan-
 de hand, ej stodo at upnä; uträttade de dock nog,
 för at på et det gudlöfaste, grymmaste och otack-
 samnaste sätt belöna sin Öfwerhets nåd, och at
 medelst en nidings mordskott beröfwa sit Fädernes-
 land en den bästa, den största Konung.

Men kan hända det endast är mit Fädernes-
 land, som gör sig ryckbart genom brott och ill-
 bragder? Kanske werlden för öfrigt har et helt an-
 nat utseende, än man här får anledning, at henne
 affskildra? Ja, den physiska werlden såsom den
 icke allena af Gud äger sin uprinnelse, utan ock
 följer ingen annan än desß föreskrifter, den är wis-
 serligen både här ock allestädes, wida öfwer alle
 Länder, men deremot den Moraliska, o! huru
 wanstapad icke den af människor, och det icke al-
 lena ibland de mine, utan ock desß wärre, äfwen
 i andra Stater. Swart wi lasta våra ögon,
 finne wi häruppå hedröfliga bewis, i somliga Län-
 der likwäl mer, i somliga något mindre, men nu
 på en tid likwist nästan framsör någonsin i alle för
 många. Synnerligast kan et utaf dessa Länder,
 som framsör alla andra, ja äfwen framsör mit egit
 (om något oblyggeligare kan gifwas) utmärkt sig,
 icke

icke undgå at ådraga sig allas upmärksamhet. —
 I detta olyckeliga Nite, som framför alla i vår
 Werlds-del länge lyst och varit i ro, samt länge
 florerat i både Magt, Seder och Lycka, men ås-
 wen och uti — synder: I detta Nite, blifwer nå-
 stan wid samma tid, som uti mit Fädernesland,
 et krönt huswud lilaledes et osförmodadt offer för
 de fördömdaste affigter. Här fånglas en Konung
 af en urgammal stam, som öfwer 200 år i oaf-
 bruten följd beklådt samma lysande Thron, och
 blifwer med hela sin Famille et mål för de grof-
 waste förorättelser och hårdaste medfart, af egne
 undersåtare. Långe rafa dessa sistnämnda fram i
 sin yrsinta willa, tilwälla sig Konungens Rättig-
 heter, framställa sit Öfwerhuswud för deras egen
 Domstol, göra honom de argaste tilwitelser, och o-
 aktadt all ådagalagd oskyld döma honom — til dö-
 den. = = Faseliga folk! Har du då förgåtit dina
 plikter emot både Gud och Öfwerhet? Ja, utan
 at spörja dit offentliga förklarande både i ord och
 gerningar i detta hänseende, bår redan nyfnämnde
 dit afflywårda och gudlösa förhållande öfwerhödigt
 vittne, ej mindre om det förra än om det senare.
 Du icke allena verkställer din förbannade dom,
 och med det samma krossar för alltid, som du tänk-
 ter, det Kongliga wäldet; du är åswen nog guds-
 förgåten och förhårdad, at neka din Konung be-
 gärda zue dagars tid til Dödsberedelse. Swad,
 såg

såg hwad lindrigare namn detta alt kan råla än es gränslöst raseri. Du dödar din Konung, försänker des olyckeliga Famille uti en den jämmerfullaste belågenhet, och ropar under alt detta om Frihet = = Frihet, nej såg, et det måst otnglade Hellswälb; et Sjelswälb utan gräns, utan life; så mycket mera öfwerstigande all mänsklig höfwa, som du söker implanta dina djefswulsta tänkesätt äfwen hos andra, smitta främmande Nationer, och sprida dina giftfrön kring hela werlden, likasom du sörut kringströde dina syndiga seder, moder och andra dårskaper. Men wänta; det går icke alt så lätt som du inbillar dig. = = Skal det heta Frihet at upsäga Gud och sin Eagliga Öfwerhet all tilbörlig wördnad, lydnad och tilgifwenhet? Skal det heta Frihet, at den ena Medlemmen i Samhället får obehindrat störa den andras lugn, och den ena Medborgarens klinga ryka af den andras blod? Ja, frihet är det; men hurudan? Jo, en frihet til alt ondt, en frihet eller ledighet ifrån Guds nåd, ifrån Des kärlek, och ifrån Des ledande hand, som för dina blodröda synder synes indeligt nog hafwa öfwergifwit dig i et wrängt sinne. Syndamättet lårer wara upfylde, och stunden snart inne, då den Allrådande skal säga: Allt härin til skal du komma, och icke vidare; här skola dina stolta böjor sätta sig. — Wäswa e syndiga Land! för denna sig närmande stunden, och

och för Herrans hemsökelses: dag, som ryckes hota
 likt et annat Jerusalem med din fullkomliga under-
 gång. — Gerna torde du då, du förwillade folk!
 vilja med de bittraste tåre:floder kunna afvänta
 dig din ådragne skamsfäck. Gerna torde du, med
 upoffrande af alla dina jordiska fördelar, willa af-
 torka de tårar, du nu en tid så ymnigt utprästat,
 åfwen från den afdödas menlösa och oskyldiga Barns
 ögon. Högst gerna torde du ock då med dit eget
 blod willa blidka wreden för din Konungs, det
 du så barbariskt utgjutit, och icke anse något offer
 för dyrt, at förspna din Konungs Slugga.

Sådan är Werlden, sådan är den sansas
 Skådoplats, som tillörne och innan den rätt hunnit
 blifwa känd, så högeligen förtjuste det mänskliga
 Sinnet. — Gruweliga händelser hafwa åfwen för-
 dom sig tilldragit, som Historien nogsamnt intyggar.
 Dessa såsom mera aflägsse göra dock mindre kraf-
 tiga intryck på sinnet, emot dem, som äro samtida,
 och synnerligast dem uti ens eget Land. De up-
 wäcka en affky och til det högsta en skräck, som
 dock tila snart försvinner, och lemnar rum för
 gladare och närwarande saker, känslor och Betrak-
 telser. = = Dock torde med skäl kunna twiflas, om
 någonsin så många illbragder och förstummmande åf-
 wentyr inom en så kort tid inträffat, som i den
 närwarande sammanstött, at göra mänskligheten wan-
 heder, och lifwet fruktansvärdt; åfwentyr, så myc-

ket mera säsanswårde, som de alla timat i et det
måst uplysta Tidshwarf, samt, (förskräckeligt af
påtancka!) midt ibland dem, som willa beta Christina.
— Huru mycket förlorar icke nu werlden af sin
förra förtyusning? Huru ringa swarar den emot den
tjusande bild, under hwilken man sig den samma
förefåle? — Jag för min del är fredad från des
anfäll; men mina Bröder! huru skola då de osä-
rade komma igenom en af törnen så upfylld willmärk?
Ho kan nu mera finna någon förenjelse; ho kan
wänka sig någon säker, någon waraktig sällhet
uti en sådan böning? = = Nej, nej; den som bng-
ger sit hopp på jorden, han mistager sig högeli-
gen, och finner sig snart jämmerligen bedragen.
Men rikta o Människa! o Wandringsman! rikta
dina ögon och tankar städse och oförryckt til det
Himmelska; åswakta det tillkommande; låt Wishe-
ten blifwa det röder, hwarmed du på denna werl-
dens Ocean styrer din losa, under det du skyndar
til Lycksalighetens Stränder; låt Dygden blifwa dit
första yrke, och Ewiggheten dit hypersta ögnamärke;
med et ord: hoppas uppå Gud, och håll dig als-
warligen intil Honom; Han förmår, och skal wis-
serligen skyddas dig, åswen midt under de försär-
ligaste olucks-stormar; med Hans nåd, samt under
skydd af Hans wingars skugga, skal du kunna
stå frimodig och oförsagd, åswen om du säge Na-
turens förödelse, och Elementen försmåta under di-
liå

na fötter; ty Gud allena kan göra dig råte nöjd
 för det närvarande, högst säll för det tillkom-
 mande.

Vår Värld är lik et uprördt Haf,
 Der tusen dolda Klippor möta;
 Hur' lätt är ju at på dem stöta,
 Och midt i Hoppet gå i qwas!
 Den sig betror i Himlens hand
 Kan segla trygg och glad til sinnes,
 Til dess han ankrar wid den strand,
 Der rätta Glädje-hammen winnes.

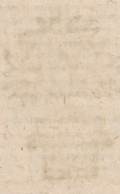
of the ... of the ...

the ... of the ...

the ... of the ...

the ... of the ...

the ... of the ...

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

